

İSRAİL'İN FİLİSTİN'E YÖNELİK EYLEMLERİNİN ADİL VE SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR DÜNYAYA ETKİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

An Examination of Israel's Actions Towards Palestine in Terms of Their
Effects on a Just and Sustainable World

Doç. Dr. Resül YAZICI* - Doç. Dr. Ayla YAZICI**

Geliş Tarihi: 29.01.2024 | Yayına Kabul Tarihi: 18.03.2024

Öz

Dünyanın gözü önünde hem bölgesel hem de küresel siyasi dengeleri önemli ölçüde etkileyen; uluslararası alanda geniş bir tartışma konusu olan İsrail'in Filistin'e yönelik saldırgan eylemleri, birçok örgüt, sivil toplum kuruluşu ve ülke tarafından eleştirilip çözümler önerilmektedir. Ancak uzun bir geçmiş ve değişen dinamikler, siyasi gelişmeler ile şekillenen İsrail'in Filistin'e yönelik hareketleri, aldığı silah gücü yüksek desteklerle devam etmektedir. Tarihsel, kültürel ve dini bağlamda derin kökleri olan; beraber yaşamak zorunda olunan Filistin'e yönelik, İsrail'in insanlık dışı eylemlerinin bölgesel ve küresel aktörlere zararları da göz ardı edilmeye devam etmektedir.

İsrail, Filistin topraklarındaki yerleşim birimleri hem uluslararası hukuka aykırı olmasıyla hem de Gazze Şeridi'ndeki sıkı blokaj politikalarıyla insanlık suçu işleyerek dünyaya meydan okumaktadır. Bunların en önemlileri olarak özellikle sivillerin hedef alınmasıyla ölümlerine sebep olacak şekilde yapılan bombardımanlar sonucunda yerleşim yerlerinin yıkılması, altyapının kullanılamaz hale gelmesi, insani

Abstract

Significantly affecting both regional and global political balances in front of the eyes of the world; Israel's aggressive actions against Palestine, which are a subject of wide debate in the international arena, are criticized and solutions are proposed by many organizations, non-governmental organizations and countries. However, Israel's actions against Palestine, shaped by a long history and changing dynamics and political developments, continues with the partial but highly armed support received. Having deep roots in historical, cultural and religious context; The harms of Israel's inhumane actions towards Palestine, with which it has to live together, to regional and global actors continue to be ignored.

Although Israel's settlements in Palestinian territories are considered contrary to international law, they also commit crimes against humanity with their policies that include a strict blockade in the Gaza Strip. The most important of these are the destruction of settlements as a result of bombardments that target civilians and cause their deaths, the destruction of

* Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, e-posta: resul.yazici@bilecik.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-7875-3331

** Anadolu Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, e-posta adresi: ayazici@anadolu.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-7491-8709

yardımların ulaşmasının engellenmesiyle yaşam koşullarının zorlaştırılması gibi uygulamalar sayılabilir. İsrail'in Filistin'e yönelik bu şekildeki insanlık dışı eylemlerinin, bölge halkı dışında özellikle adil ve sürdürülebilir bir yaşamın dünyada tesis edilmesine, insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına, geliştirilmesine yönelik olumsuzları kaçınılmazdır.

İrk, cinsiyet, din, dil veya diğer herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm bireylere tanınan, yaşam hakkı, özgürlük, güvenlik, düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, eğitim hakkı gibi temel insan hakları bölgede ihlal edilmektedir. Mikro ölçekte evrensel yasa ve düzene uymama şeklindeki eylemlerin makro etkileri ve yansımaları vardır. Bunlar, barış ve güvenlik, çevresel ve ekonomik etkiler, insan hakları ve ahlaki boyut, sosyal adaletsizlik ve halklar arasında kutuplaşma, mülteci sorunu ve göç gibi bölgesel ve küresel ilişkileri etkileyen ana başlıklarda toplanabilir. Bu başlıkların birbiriyle etkileşim detayları bu niteliksel çalışmanın konusudur.

Anahtar Kelimeler: Ahlak ve Etik, İnsan Hakları, İnsan Hakları İhlalleri, Sürdürülebilirlik, Uluslararası Örgütler.

infrastructure, and the complication of living conditions by preventing the arrival of humanitarian aid. Such inhumane actions of Israel against Palestine have negative effects on the establishment of a just and sustainable life in the world, and on the protection and development of human rights and fundamental freedoms, apart from the people of the region.

Fundamental human rights such as the right to live, freedom, security, freedom of thought, freedom of expression and the right to education, which are granted to all individuals regardless of race, gender, religion, language or any other discrimination, are violated in the region. Actions such as not complying with universal law and order on a micro scale have macro effects and repercussions. These can be grouped under main headings that affect regional and global relations, such as peace and security, environmental and economic impacts, human rights and moral dimension, social injustice and polarization among people, refugee problem and migration. The interaction details of these topics are the subject of this qualitative study.

Key words: Morality and Ethics, Human Rights, Human Rights Violations, Sustainability, International Organizations.

GİRİŞ

İsrail, dünyanın gözü önünde Gazze'deki sivillere yönelik saldırılarını 7 Ekim 2023 tarihinden bu yana sürdürüyor. Okullar, hastaneler, ibadethaneler, evler kısacası tüm yerleşim mekanları, bombalama saldırılarıyla yok edilirken; kadın, çocuk, bebek demeden on binlerce insan öldürüldü ve öldürülmeye devam ediyor. Bu saldırganlığın evrensel değerlere, dini, seküler veya insanlık ailesinin her kutsalına aykırılığı açıktır. Bu nedenle hem bölgesel hem de küresel siyasi dengeleri önemli ölçüde etkileyen ve uluslararası alanda geniş bir tartışma konusu olan İsrail'in Filistin'e yönelik girişimleri, birçok örgüt, sivil toplum kuruluşu ve ülke tarafından eleştiriliyor ve çözümler öneriliyor. Fakat İsrail'in Filistin'e yönelik insanlık dışı eylemleri, tarihsel süreçte değişen dinamiklerle aldığı kısmi ama güçlü silahlı destekler nedeniyle devam etmektedir.

Filistinlileri özellikle 17 yıldır açık hava hapisanesinde yaşamaya mahkûm edilen Gazzelileri sindirmeye çalışarak Filistin'i boşaltmaya çalışan İsrail saldırıganlığı, işgal, şiddet, ölüm ve zulüm politikaları, sudan bahanelerle, 70 yılı aşmıştır. İsrail'in Filistin topraklarındaki bu eylemlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğu kabul edilmesine rağmen Gazze Şeridi'ndeki sıkı blokaj içeren politikaları, insanlık dışı uygulamaları derinleşmektedir. Bunların dünyanın gözü önünde icra edilenleri özellikle sivillerin hedef alınmasıyla ölümlerine sebep olacak şekilde yapılan bombardımanlar sonucunda yerleşim yerlerinin yıkılması, altyapısının kullanılamaz hale gelmesi, insani yardımların ulaşmasının engellenmesiyle yaşam koşullarının zorlaştırılması gibi uygulamalar; İsrail'in, devlete yakışmayacak şekilde terör örgütü gibi davrandığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

İsrail'in bir terör örgütü gibi davranışı, Gazze'deki sivil halkı, hatta tüm canlıları bombardımana tabi tutması; onları, elektriksiz, susuz, gıdasız bırakarak ölümden başka çıkış yolu bırakmamasından net bir biçimde anlaşılmaktadır. Fakat tarihsel, kültürel ve dini bağlamda derin kökleri bulunan; beraber yaşamak zorunda olunan Filistin'e yönelik, İsrail'in insanlık dışı eylemlerinin, bölge halkı dışında da özellikle adil ve sürdürülebilir bir yaşamın dünyada tesis edilmesine, insan haklarına olumsuz etkileri bulunmaktadır.

İrk, cinsiyet, din, dil veya diğer herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm bireyle-re tanınan, yaşam hakkı, özgürlük, güvenlik, düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, eğitim hakkı gibi temel insan hakları bölgede ihlal edilmektedir. Mikro ölçekte evrensel yasa ve düzene uymama şeklindeki eylemlerin makro etkileri ve yansımaları göz ardı edilemez. Bunlar, barış ve güvenlik, çevresel ve ekonomik etkiler, insan hakları ve ahlaki boyut, sosyal adaletsizlik ve halklar arasında kutuplaşma, mülteci sorunu ve göç gibi bölgesel ve küresel ilişkileri etkileyen ana başlıkların etkileşimi genel ifadesiyle iktisadi anlamda sürdürülebilirliği, adil ve sürdürülebilir dünyayı nasıl etkilediği bu niteliksel çalışmanın ilk ana başlığıdır. Sonrasında evrensel insan haklarının adil ve sürdürülebilir dünya için önemine değinilecektir. Üçüncü başlıkta İsrail'in Filistin'e yönelik hareketlerinin adil ve sürdürülebilir dünyaya etkilerinin önlenmesi konusunda önerilerde bulunulacaktır.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK - ADİL VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DÜNYA KAVRAMLARINA BAKIŞ

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının literatürde ortak bir tanımı yoktur. En basit ifadesiyle iktisadi anlamda sürdürülebilirlik, üretimden tüketime kadar olan tüm süreçlerin çevreye duyarlı bir şekilde yürütülmesidir. Yani iktisadi yapının temel kurumları olan şirketlerin, doğrusal ekonomi modeli ve temel amacının sadece kâr elde etmek olduğu üretim yaklaşımı, diğer paydaşlara ve çevreye zarar verici uygulamalar içerdiği için artık sürdürülebilir olmadığı görülmektedir. Diğer bir bakışla doğal kaynakların üretimde kullanılması veya tüketilmesi sürecinin, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi imkânsız kılması ve insan hayatını tehdit edecek boyutta olması; atmosferin kirlenmesiyle küresel ısınma, küresel iklim değişikliği ve bunların etkileriyle yakından ilgili olan iklim krizi insanlığın çözmesi gereken en temel sorun olarak göze çarpmaktadır.

Tarihsel olarak bakıldığında sürdürülebilir kalkınma, ilk olarak çevresel endişeler sebebiyle ortaya çıkmış; ardından hem kalıcı ekonomik büyümeyi hem de sınırlı doğal kaynakların verimli kullanılmasını sağlayarak ve sosyal kaygıları da kapsayarak ülke politikalarında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma nesiller arasında ve nesiller içinde eşitsizlikleri en aza indirmeyi ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarını karşılamayı gerektirir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili bir eşitlik ve denge meselesidir. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınmayı ülke politikalarına dâhil etme ve küresel amaçlar oluşturma çabaları arasında 1972 Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, 1987 Brundtland Raporu, 1992 Rio Dünya Zirvesi, 1995 Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi, 1997 Kyoto Protokolü, 2000 Milenyum Zirvesi, 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 2012 Brezilya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı ve 2015 Transforming Our World Raporu bulunmaktadır (Gedik, 2020: 211).

Yukarıda belirtilen ve Tablo 1'de özetlenen iklim krizine karşı uluslararası kurumların aldıkları kararlara rağmen İsrail'in Filistin'e yönelik eylemleri adil ve sürdürülebilir bir dünya düzeni için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Çünkü kullandığı savaş mühimmatlarıyla gezegenin kirletilmesi; evrensel düzenlemelerin görmezden gelinmesi, hem yaşanan ve etkileri gittikçe artan iklim krizinin önle-

nemeyeceği, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanamayacağı izlenimini uyandırmaktadır. Hem de evrensel insan haklarının ihlali ile güven ortamının yok olmasına, organizasyonların aşınmasına sebep olmaktadır.

Tablo 1. İklim Krizine Karşı Geliştirilen Uluslararası Kurumlar ve Düzenlemeleri

Küresel Temel Sorunlar ve Genel Etkileri	Sorunlara Çözüm Amaçlı Geliştirilen Uluslararası Organizasyonlar	Düzenlemelerin Temel Hedef ve Kriterleri
<p>Çevresel, Ekolojik Sorunlar</p> <p>Buzlann erimesi, büyük ölçekli kasırgalar, kuraklık, yangın artışları, sel, erozyon vb. afetler, hava kirliliği sonucu:</p> <ul style="list-style-type: none">- Ekolojik dengenin tahrip edilmesiyle biyoçeşitlilikte azalma- Küresel balıkçılık gelirlerinde düşme- Akarsu rejimlerinin bozulmasıyla hidroelektrik santrallerindeki enerji potansiyellerinin düşmesi- Belirli bölgelerin sular altında kalabilmesi- Tarımsal verimde azalış <p>İktisadi ve Sosyoekonomik Sorunlar</p> <p>İklim sorunlarının da etkisiyle iktisadi büyümede düşüş, işsizlikte artış sonucu oluşan yoksulluk ve gelir dağılımında dengesizlik ile yaşanan kıtlıkların sebep olduğu kitlesel göçler.</p>	<ul style="list-style-type: none">- Çevresel sorunlarla mücadele edebilmek; gelişmekte olan ülkelere destek sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler bünyesinde 5 Haziran 1972 tarihinde Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kuruldu.- Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), Birleşmiş Milletler çatısı altındaki Dünya meteoroloji Örgütü (WMO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından Aralık 1988'de kuruldu.- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, (UNFCCC) 1992 yılında Brezilya'daki konferansta kabul edilmiş, 1994'de yürürlüğe girdi.- Sera gazı emisyonlarının azaltımını hedefleyen Kyoto Protokolü, Japonya'da, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 3. Taraflar konferansında 1997 yılında imzalanmış.- Paris İklim Anlaşması Aralık 2015 tarihinde COP21 olarak da adlandırılan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi konferansı kapsamında kabul edilen; Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren anlaşma, taraf ülkelere hukuki yaptırımlar getirebilmektedir.	<p>Kyoto Protokolü Protokol ile sera gazı emisyonlarının azaltılması hedefleniyor.</p> <p>Paris İklim Anlaşması</p> <ul style="list-style-type: none">- Anlaşmada, tüm ülkelerin sera gazı emisyonlarının azaltılmasında sorumlu olduğu vurgulanmıştır.- Fosil yakıtların kullanımını sınırlamada ulusal olarak belirlenmiş katkılar (INDC Intended Nationally Determined Contribution) ve sürdürülebilir enerjinin teşvik edilmesi gibi somut düzenlemeler vardır. <p>Kriterler</p> <ul style="list-style-type: none">- Birçok ülkede, strateji ve eylem planlarıyla, karbon nötr hedeflerine uygun sera gazı emisyonlarını azaltıcı tedbirler (2030-2050) yıllık olarak açıklanmakta.

Kaynak: Yazıcı (2023: 34).

Şöyle ki: COP28 İklim Zirvesi 30 Kasım-13 Aralık 2023 tarihleri arasında Dubai'de gerçekleştirilmiştir. Alınan kararlar şöyle özetlenebilir (COP28, 2023): Taraflar, değişen iklimin etkilerine karşı dirençli olmak ve ülkelerin çabalarını değerlendirmek için dünyanın hangi hedeflere ulaşması gerektiğini belirleyen Küresel Uyum Hedefi (the Global Goal on Adaptation-GGA) ve çerçevesine ilişkin hedefler üzerinde mutabakata varılmıştır. GGA çerçevesi, uyum hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için finansman, teknoloji ve kapasite geliştirme desteğine ihtiyaç konusunda küresel fikir birliğini yansıtıyor. Fakat zirvenin yapıldığı bölge yakının-

da yürütülen İsrail'in Filistin'e yönelik eylemleri bu mutabakatın da bir işe yaramayacağına işaret etmektedir. Zira Dünya Ekonomik Forumu tarafından Güvenin Yeniden İnşası ana teması ile 15-19 Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen Davos Zirvesinde verilen mesajların da temelinde şu cümle yatmaktadır (Davos 2024): "Küresel iş birliğini her zamankinden daha fazla ilerletme zamanı" fakat yaşananlar bu ilerlemelerin mümkün olmadığını düşündürmektedir.

Küresel iş birliğinin artması gerektiğini belirten bir diğer çalışma Küresel Riskler Raporu 2024'tür (The Global Risks Report-GRPS). Tablo 2'in de yer aldığı raporun önsözünde Zahidi (2024: 4) şu tespitlerde bulunuyor: Birçok bölgede aktif düşmanlıkların patlamasıyla artan jeopolitik gerilimler, kutuplaştırıcı yaklaşımlar; güveni aşındıran, istikrarsız bir küresel düzene katkıda bulunuyor. Aynı zamanda, iklim değişikliğine uyum çabaları ve kaynaklar, meydana gelen iklimle ilgili olayların türü, ölçeği ve yoğunluğuna karşı mücadeleye yetmediğinden, ülkeler rekor kıran aşırı hava koşullarının etkileriyle boğuşuyor. Sürekli yüksek seyreden enflasyon ve faiz oranları ile dünyanın büyük bir kısmında süregelen ekonomik belirsizlik ortamında, yaşam maliyeti baskıları can yakmaya devam ediyor. Umut-suz manşetler sınırsız, sürekli ve geniş çapta paylaşılıyor ve statükoya yönelik hayal kırıklığı duygusu giderek daha belirgin hale geliyor. Bunlarla birlikte, son yıllarda siyasi ve ekonomik olarak zayıflamış olan toplumlarda yanlış bilgi ve dezenformasyon, hızlanan risklerin yayılması için yeterli alan bırakıyor.

Tablo 2: Kısa ve Uzun Vadede Önem Derecesine Göre Sıralanan Küresel Riskler

Önem Derecesi	Kısa Vadeli (2 yıl)	Uzun Vadeli (10 yıl)
1.	Yanlış bilgi ve dezenformasyon	Aşırı hava olayları
2.	Aşırı hava olayları	Toprak sistemlerinde kritik değişimler
3.	Sosyal kutuplaşma	Biyçeşitlilikte kayıp ve ekosistemdeki yıkımlar
4.	Siber güvensizlik	Doğal kaynak kıtlığı
5.	Uluslararası silahlı çatışma	Yanlış bilgi ve dezenformasyon
6.	Ekonomik fırsat eksikliği	Yapay zekânın olumsuz etkileri
7.	Enflasyon	İstemsiz göç
8.	İstemsiz göç	Siber güvensizlik
9.	Ekonomik kriz	Sosyal kutuplaşma
10.	Kirlilik	Kirlilik

Kaynak: World Economic Forum (2024)

Rapor, küresel risk ortamını ve sınırlarının ötesine geçen yönetişimin nasıl olması gerektiğini araştırıyor. Bunun için etkili güçler bağlamında, ekonomilere ve toplumlara yönelik (Tablo 2’de de görülen) iki ve 10 yıl boyunca algılanan en ciddi riskleri analiz etmektedir. İklim değişikliğinin etkileri ne olacaktır? Kötüleşen borçlar ve jeoekonomik koşullar göz önüne alındığında, küresel nüfusun büyük bir kısmı için insani gelişmenin zirvesine ulaştık mı? Daha kırılgan devletlerden ve daha savunmasız nüfuslardan beslenen bir suç ve yolsuzluk patlamasıyla karşı karşıya kalabilir miyiz? Deneysel teknolojilerdeki bir “silahlanma yarışı” insanlığa varoluşsal tehditler oluşturacak mı? (Zahidi, 2024: 4).

Raporun sunuşunda da görüldüğü gibi bulaşıcılık etkisi olan sorunlara karşı geliştirilen çözümlerin de yerel ve küresel düzeyde uygulanması gerekmektedir. Kısacası çevresel, ekonomik ve sosyal boyutta ortaya çıkan sorunlar nedeniyle sürdürülebilirlik, mikro ve makro ölçekte içselleştirilmesi gereken en önemli konulardan biridir. Mikro ölçekte, yerelde şirketlerin kurumsallaşma ve kurumsal yönetim faaliyetlerine odaklanması gerekirken makro ölçekte de yapılması gerekenlerin başında uluslararası kurumlar yönlendiriciliğinde iş birliktelikleri gerekmektedir.

2023’teki olaylara baktığımızda (World Economic Forum, 2024: 6): Savunmasız halklar, rekor kıran sıcaklık koşulları, kuraklık, orman yangınları ve su baskınlarının yanı sıra Sudan’dan Gazze ve İsrail’e kadar ölümcül çatışmalarla boğuşuyor. Kutuplaşma, şiddetli protestolar, ayaklanmalar ve grevlerle dolu haber döngülerinin domine edildiği birçok ülkede toplumsal hoşnutsuzluk açıkça görülüyordu. Her ne kadar Rusya-Ukrayna savaşının ilk çıkışında veya Kovid-19 salgınında görülen küresel istikrarsızlaştırıcı sonuçlardan büyük ölçüde kaçınılmış olsa da bu gelişmelerin uzun vadeli görünümü daha fazla küresel şoka yol açabilir. 2024’e girerken, 2023-2024 GRPS sonuçları, (Tablo 2’de de görüldüğü gibi) önümüzdeki iki yılda dünya için ağırlıklı olarak olumsuz bir görünümün olduğunu ve önümüzdeki on yılda daha da kötüleşmesinin beklendiğini vurguluyor.

Yukarıda özetlenen küresel ısınma, parçalanma gibi sorunlar yanında dijitalleşen, hızla değişen dünyanın günümüz sorunlarına entegre bir bakış açısı sunulabilmesi ve çözüm önerilerinin hayata geçirilebilmesi için adil ve sürdürülebilir bir dünya inşa etmek hedefinin, bireyler, kurumlar, toplumlar ve devletler arasında içselleştirilmesi gerekir. Bunun için de temel şart olarak çatışma ve savaşlar olmamalı ki yerel, bölgesel, küresel düzeyde koordineli çabalar ve uzun vadeli stratejiler

geliştirilmesi; iş birliği ve sürekliliği mümkün çalışma ortamları oluşabilsin. Bu ortamların oluşmasında referans olarak evrensel insan haklarının alınması, kurumsal yönetişimin uluslararası örgütlerin hakemliğinde, yürütülmesi şarttır. Ancak şu notu da düşmek gerekmektedir: 8 milyarı geçen dünya nüfusunun karşı karşıya kaldığı; savaşların da nedeni olan gıda, su sorunlarına; onları küresel hale getirenlerle cevap bulmak mümkün gözükmemektedir. Çünkü bu konularda tekel olan ailelerin ve bağlı olduğu ülkelerin karşı çıkacağı düşünülmektedir. Bu konuda son örnek: “ABD, BM Genel Kurulunda 13 Aralık'ta 153 ülkenin “evet” oyu kullandığı Gazze’de acilen insani ateşkes talebinde bulunulan karar tasarısı için de “hayır” oyu kullanan 10 ülkeden biri olmuştu” (Anadolu Ajansı, 2023). Bu yaklaşımda, sergilenen duruşta da görüldüğü gibi kısacası beka sorunu olan ve siyaset üstü yaklaşımların gerektiği konulara daha duyarlı olmak gerekmektedir.

BM Genel Kurulundaki bu olumsuzluğa karşı Uluslararası Adalet Divanı, 26 Ocak 2024 tarihinde açıkladığı tedbir kararlarında, İsrail’in Soykırım Sözleşmesi’nin 2. maddesinde tanımlanan fiillerin “makul seviyede” ispatladığına hükmetti ve İsrail’in davanın düşürülmesi yönündeki talebini reddetti. Bekлenti: Uluslararası Adalet Divanı’nın, İsrail’in Soykırım Sözleşmesi’nde yasaklanan fiillerin işlenmesi için gerekli önlemlerin alınması yönündeki tedbir kararları acilen uygulanır (ICJ, 2024).

BM’in temel organı olan Mahkeme’nin İsrail’e soykırımın işlenmesini önlemek için tüm etkili önlemleri alması yönündeki bu açık çağırısı, uluslararası toplumun aşağıdaki amaçlarla hızlı ve kararlı bir şekilde harekete geçmesinin hayati önemini vurgulamaktadır (ICJ, 2024):

i) Uluslararası Hukukçular Komisyonu tarafından daha önce de teşvik edildiği gibi derhal ateşkes ve rehinelere serbest bırakılması sağlanmalı.

ii) soykırım anlamına gelebilecek veya tüm Devletlerin Sözleşme kapsamındaki soykırımı önleme yükümlülüklerini zayıflatabilecek nitelikteki İsrail’e yapılan yardım veya yardım eylemlerinin gerçekleşmesi, kolaylaştırılması durdurulmalı.

Banarbia (ICJ, 2024): 7 Ekim’den bu yana Gazze’de öldürülen Filistinlilerin sayısı 25.000’i aştığı ve artmaya devam ettiği göz önüne alındığında, yasal olarak bağlayıcı olan bu geçici önlemlerin uygulanması için uluslararası iş birliğine duyulan ihtiyaç abartılamaz; soykırım sözleşmesi ve onun önleyici işlevi de dahil olmak üzere uluslararası hukuka saygı, daha azını gerektirmez diye ekledi.

2. EVRENSEL İNSAN HAKLARININ ADİL VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DÜNYA İÇİN ÖNEMİ

İnsanoğlunun, evrensel insan hakları gibi insanlığı referans alan sistemleri geliştirme, kurma yönündeki geçmiş kazanımlarını etkisiz kılacak uygulamalara girmesiyle; aslında tarafların kazanamayacağı savaflara destek vermesi, kısa dönemde çözümleri olmayan, Tablo 2'de görülen risklerin herkes tarafından kabulüne, normalleşmesine ama çözümsüz olacağı düşüncesine hizmet etmektedir.

Bu bakış açısını esasen Batılı siyasilerin yanlış yönde ilerlediği ya da tehlikeyle karşı karşıya kalışının bir ifadesi olarak yorumlamak da mümkündür. Kuşkusuz tarafların nesnel bir çözüm bulamayacağı bu tür tartışmalar, temelinde ahlakî ya da ahlakî/siyasî bir fikir uyumsuzluğunun olduğu kültürel normlara işaret etmektedir. Nitekim insanlığın ortaklığı fikri üzerine inşa edilen insan hakları nosyonu, Batı'nın 17. Yüzyıldan beri 'doğal' ve 'rasyonel' bir zeminde bir araya getirdiği, 'medenî', 'siyasî', 'ahlakî' ve 'hukukî' kategorilerdeki hakları ya da talepleri temsil eder. Bu çerçevede düşünüldüğünde insan hakları nosyonunun otonom olmadığı; ilk bakışta "nesnel uygunluğu" yansıtırsa da oldukça derin bilişsel ve normatif farklılıkları içerdiği, zıt inançlara ya da düşüncelere sahip grupların mezkûr nosyona gerçekliğin analizi çerçevesinde farklı yaklaşabileceği kolayca anlaşılabilir. Bu hususa kolaylıkla itiraz edilebileceği; 139 ülkenin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne imza attığı, hatta Bildirgenin 30. maddesinde ifade edilen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verecek biçimde yorumlanmayacağı hususu belirtilmektedir. Aynı şekilde bu durum devletlerin ya da temsilcilerinin BM (Birleşmiş Milletler), NATO (North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü), AGİT (Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı), EİT (Ekonomik İş birliği Teşkilatı), İİT (İslam İşbirliği Teşkilatı) vb. uluslararası kurumlar ile İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ottawa Sözleşmesi vb. açık ve kararlı çözümleri kabul etmeyeceği ya da imzalamayacağı anlamına gelmez (Türer, 2018b: 158-159).

Günümüzde ve gelecekte Tablo 2'de sıralanan küresel riskler hem insanlığı hem de gezen ilgilendirdiği için neredeyse tüm karar veya uygulamalarda yukarıda adı geçen örgütler, adil ve sürdürülebilir bir dünya için büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla insan haklarına da bir şekilde temas eden etki ve sonuçlarının bulun-

duğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira Ulutaş'ın (2020: 214) çalışmasına göre insan haklarının ilerlemesi için BM'in başarması gereken amaçların başlıcaları şunlardır:

- BM Şartı,
- BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,
- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme,
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi,
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi,
- Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi,
- Çocuk Hakları Sözleşmesi,
- İnsan Hakları Konseyi Kararları,
- BM İnsan Hakları Komitesi Genel Yorumları

Bu ve benzerleri düzenlemeler, kararlar, sözleşmeler, yorumlar, iş yapma şekillerini, “normlarını ve ahlaki değerleri uygulamaya yansıtma için öncü rolü oynamalıdır. Yöneticiler, özellikle üst düzey yöneticiler, kurumsallaşan iş ahlakı sayesinde ahlaki karar vermeyi teşvik edecek ve destekleyecek bir örgütsel ortamı yaratmak için birinci derecede sorumluluğa sahiptirler. Neticede iş ahlakının kurumsallaşmasıyla, ahlaki kavramların veya kuralların günlük eylemlere uygulanması ve entegrasyonu ifade edilmektedir” (Özgener, 2020: 152).

İş ahlakının kurumsallaşmasıyla gerçekleşecek olan iyi yönetim ve insan hakları arasındaki ilişki hakkında da Karakul (2018: 40) çalışmasında şu tespitlerde bulunmuştur: İyi yönetimle ilgili temel hak ve özgürlükler, ilke olarak iyi yönetimle de ilgili görülmektedir. İnsan haklarına saygının başlı başına bir iyi yönetim ilkesi olarak benimsenmesi durumunda, idarenin her türlü eylem ve işlem ile tutum ve davranışının insan haklarına uygunluğu, iyi yönetimin bir gereği, dolayısıyla iyi yönetim ilkelerine uygunluk denetiminin bir parçası olarak kabul edilecektir. Buna karşılık, insan haklarına saygı prensibinin doğrudan bağımsız bir iyi yönetim ilkesi olarak benimsenmemesi durumunda bile, iyi yönetim ilkeleriyle bağlantılı temel hak ve özgürlükler saptanarak, idari kurumların denetime konu olan eylem

ve işlem ile tutum ve davranışlarının insan haklarına uygunluk yönünden değerlendirilmesi mümkündür.

İyi yönetişimin ulusal ve uluslararası ölçekte gerçekleştirilmesi için yukarıda sıralanan düzenlemeler sadece metinlerde kalmasa, ahlaki kurumsallaşma sağlanmış olsa, adil ve sürdürülebilir dünya hedefine ulaşmada; refah ortamlarının oluşmasında, insan haklarının korunmasında devasa sorunlar yaşanmayacaktır. Türer'in de (2018b:169) çalışmasında belirttiği gibi: Küresel toplumun istikrarını bozabilecek uygulamalarda öncelikle uluslararası hukuka daha sonra hakkaniyet ölçütüne başvurma zorunluluğu vardır. Zira ahlaki bir fail olmak, doğadaki maksatlı değişimlere maruz kalmak ve aktüel varoluşun kendine özgü eyleminde bulunmak demektir. Bu dünya, kendi içinde yalnızca ve yalnızca bizim ahlaki failer olarak görev yaptığımız bir dünyadır. Bu kültürel dünyanın varlığını kabul etmek, fiziksel dünyanın sona erişini önlemenin tek imkânıdır. Böyle bir zeminde inşa edilecek benlikler, ikinci-en iyi durumları ve onun avantajlarını her daim zemin olarak benimseyecektir. Çünkü: "tek başına hayatını sürdürmesi mümkün olmayan insanın, yakın ve uzak çevresiyle barışık, hatta doğayla uyumlu bir şekilde hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olup, yazılı olmayan, asgari koşullarda herkesin kabullendiği ya da kabullenebileceği kurallar bütünü ahlak olarak tanımlamak mümkündür. Bir diğer ifade ile ahlak olgusunu; coğrafya, din ve kültür farkı gözetmeksizin her toplumda var olan ve büyük ölçüde de benzerlikler gösteren, insanın birlikte yaşayabilmesinin ortak kurallarını içeren en temel kaideler olarak anlamlandırmak mümkündür" (Karagül, 2022: 5).

Demek oluyor ki toplumların temelinde "vicdanın sesini dinleyen, kendisini çok daha mütevazı görünümlere hasreden ve referans çerçevesini ikinci en iyi ahlaklara dönüştüren ahlak olmalıdır. Bu noktada tarafların ideolojilerinin çıkmazlarından kaçma konusundaki başarısızlıkları, esasen ahlakî açıdan bir başarısızlık değildir; tam tersine, kendilerini yok etme potansiyelidir ve bu durum aslında onların asli argümanlarını tehdit eder. Eğer tüm çözümler ortaya konmuşsa, –evrensel olduklarını iddia eden ahlakların- ahlakî olarak geçerli bir çözüm icat etmesi nasıl bu kadar imkânsız olur? Bu noktada yaşanan hayat kayıpları (sözgelimi Filistin/İsrail, Hindistan/Pakistan mücadelesinde) anlaşmaya varılmış bir çözümün, devam eden çarpışmaların doğru ve yanlışlarını ortaya koyamayacağını gösterir; bunun yerine, her iki halkın geçerli kabul ettiği daha geniş (hatta daha geniş bölgenin geçerli saydığı) kavramlarla ortaya konulan; özellikle ikinci-en iyi ahlak stratejisini takip etmeye uygun düşen bir çözüm olmalıdır (Türer, 2018b:169).

Diğer bir ifadeyle insanoğlunun içinde yaşadığı dünyayı etik ve ahlaki değerler, şekillendirir, düzenler. Objektif olarak kabul edilen etik değerler, yasal çerçeveyi oluşturur. Subjektif, kişiye özel bir kavram olan ahlak, etiğin pratiğe yansımaları olarak tanımlanabilir. Bu yansımaya, kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten ve vicdanını şekillendiren ahlaki değerleri üzerinde yargılama yapmasını sağlar. Eğer mikro veya makro ölçekte, ahlakın içselleştirilmediği durumlar varsa; genel doğrular subjektif bakışlara göre oluşturulursa bireylerde objektif bir bakış açısının olmasını beklemek anlamsızdır. Bu nedenle tüm sistemin, evrensel insan hakları düzenlemelerini kapsayıcı bir şekilde referans alması ve işletilmesi dolayısıyla evrensel değerleri temsil edecek makro ölçekte bir bakış oluşturulması yoluyla doğrulara, adil ve sürdürülebilir dünya hedefine ulaşılabilir.

Özetle her alandaki düzenlemeler sözde değil gerçekte insan haklarına saygıyı, sürdürülebilirliği hedeflemelidir. Bu da günümüzdeki uygulamaların aksine bakışın değişmesi gerektiği anlamına gelir. Bunun için başta adalet sistemi olmak üzere tüm sistemlerde, hukukun üstünlüğüne ve halkları temsil eden kurumların özerkliğine olanak tanıyacak düzenlemelere ve uygulamalara gidilsin ki hem kişisel haklar hem de evren korunabilsin. Aksi durumda yani şu anda olduğu gibi sistem adil ve sürdürülebilir bir dünya için çalışmıyorsa organizasyon mükemmel de olsa sadece bir vitrin olarak kalacaktır.

3. İSRAİL'İN FİLİSTİN'E YÖNELİK HAREKETLERİNİN ADİL VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DÜNYAYA ETKİLERİNİN ÖNLENEBİLMESİ KONUSUNDA ÖNERİLER

Son zamanlarda dünyada yaşananların, ahlaki, dini, ekonomik, siyasi faktörlerden hangi temellere dayalı olduğuna yönelik bir ayırımı tam olarak belirlemek zordur çünkü birbirini destekleyen durumlar ve sebepler vardır. Zira “kamu politikasının ekonomik olan ve olmayan özgürlükler arasında ve ayrıca politik özgürlük ile gelir ve servetin eşit dağıtımı arasında denge kurmayı başarması için onun adil, doğru, tarafsız ve yerleşik çıkarlara hizmet etmiyor olarak görülmesi gereklidir. Yalnız o zaman kapsayıcı bir politik mutabakat inşa edilebilir ve kanunen eşitlikçi bir kamu politikası için kamu desteği kazanılabilir” (Naqvi, 2019: 64). Ancak İsrail'in Filistin'e yönelik hareketleri, böyle bir politikayı görmezden geldiğini gösteriyor. Bölgedeki savaşların varlığı çeşitli sebeplerle dinden kaynaklı çatışmalardır. Bu anlaşmazlıkların, çatışmaların, insanlar arasında barış getirmeyi hedefleyen

semavi dinlerin egemen olduğu bölgede cereyan etmesi yanında ağır insan hakları ihlallerine Batı'nın da seyirci kalması, hoşgörüsünü kaybetmesi, hatta dolaylı veya doğrudan destek vermesi tüm söylev ve düzenlemeleriyle çelişmektedir.

Halbuki Batı'da "siyasal ve etik bir ilke olarak hoşgörünün mucidi Aydınlanma dönemidir. Aydınlanma döneminde hoşgörü ilkesinin başat bir etik ve siyasal ilke haline gelmesinin arkasında da somut tarihsel olgular yatmaktadır. Aydınlanma akli Avrupa tarihinde yer alan ve yüzyıllar boyu süren iç savaşlardan, yedi yıl savaşları, 30 yıl savaşları ve Saint-Barthélemy katliamından; cadı yakma törenlerinden, aforoz etmelerden, kamuya açık işkence törenlerinden hareketle hoşgörü ilkesini ortaya koyar. Aydınlanmayı neredeyse bir zorunluluk olarak dayatan tarihsel koşullarda dinsel çatışma temelinde yüzbinlerce insanın öldürülmesi, işkenceden geçirilmesi ve sürgün edilmesi yatar. Aydınlanma böylesi bir tarihsel olgu bağlamını felsefi olarak sorun haline getirir. Felsefi bir sorun olarak çağına, çağının arka planındaki bu türden vahşet olgularına odaklanan Aydınlanma, böylesi bir geçmişin tarihte-gelecekte bir daha ortaya çıkmamasının nasıl olanaklı olduğunu araştırır. Aydınlanmanın hoşgörüye odaklanmasında dinsel şiddet ortamı başattır. Dinsel inanç ile siyasetin alanının birbirinden ayrılması gerek siyasal gerekse de etik alanda merkezi konumu akıl kavramının almasına yol açtı. Aydınlanma dönemi düşünürleri hoşgörü ilkesini tarih üstü bir ilke olarak, neredeyse apriori bir ilke gibi, ifade ederler. Descartes, Spinoza, Locke, Hume, Voltaire, Kant gibi aydınlanmacılar hoşgörüye yaklaşmakta olan çağın siyasal yapısının temel ilkelerinden birisi olarak konumlandılar. Bu konumlandırmanın ikisi pozitif biri ise negatif olmak üzere üç temel dayanağı vardır: Akıl ve insan hakları aydınlanmanın hoşgörü kavramını temellendirirken, dayandığı pozitif temeldir. Negatif temellendirme ögesi ise özellikle dinsel alanda egemen olan ve otorite bağımlısı kişileri besleyen dinsel ya da gruba özgü önyargılardır. Aydınlanma dinsel önyargıları eleştirerek hoşgörüye yer açar. Bu eleştirinin en popüler yanlarından birisi de mucize eleştirisidir. Mucize eleştirisiyle başlayan din eleştirisi, giderek dinsel hoşgörüye olanaklı kılmaktadır" (Ketenci, 2018: 436). Fakat Batı'nın bu tecrübelerine rağmen küresel boyutta yaşanan savaş durumlarını görmezden gelmesi, evrensel insan haklarının ihlallerine seyirci kalması kısaca, adil ve sürdürülebilir dünyanın oluşmamasına; Tablo 1'de yer alan kurum ve düzenlemelere güvenin kalmamasına; Tablo 2'deki kısa ve uzun vadede beklenen küresel risklere, özellikle savaşların rutinleşmesine ortam hazırlıyor.

Savaşın doğasının ne olduğu hiç şüphesiz tartışmalı bir husustur. Doğası belirlenemeyen bu olgunun, sonuçlarının da tam olarak tespit edilemeyeceği ya da tartışmalı kalacağı doğal görünmektedir. Modern öncesi dönemde sınırlı bir alanda gerçekleşen savafların günümüzde sadece savaşan tarafları değil aynı zamanda insanlığı ve dünyanın varlığını tehdit ettiği herkesin malumudur. Bu tehdit yapısı itibarıyla (tolere edilebilir) maddi açıdan çok, felsefi anlamda (varoluşla ilgili olarak) tüm zihinleri karmaşık bir hale getirmekte; insanlığın geleceği hakkında korku, kaygı ve belirsizlikler üretmektedir. Savaş zamanlarında insanlığın yaşadığı ya da hissettiği korkular, kaygılar, çaresizlik ve belirsizlikler gerçekliğin algılanmasını ve dolayısıyla nasıl hareket edileceğini derinden etkilemektedir. Öyle ki bu durum, ahlaki durumlarda en azından haklı ya da haksız savaş ayrımı yapmak konusunda zihinlerde isteksizlik ya da yeteneksizlik doğurmaktadır. Yine bu süreçte insanlığın yüzlerce yıldır adım adım gerçekleştirmeye ya da üretmeye çalıştığı her türlü değer ve kavramın içi boşaltılarak yeniden tanımlanmasına ve dolayısıyla gerçekliği çarpıtma ya da gizleme anlamına gelen ideolojilere sıkça başvurularak, bu ideolojilerin nafile çığırtkanlığının yapılmasına yol açmaktadır. Tüm bunlar olumsuzlayıcı ve yok edici etkileriyle her türlü despotluğa karşı çıkan insani ve rasyonel toplum kurma özelemleri ile uluslararası bir hukuk oluşturma çabalarını yanılsama veya hayal haline dönüştürmektedir. Tüm bu hususlara karşı felsefi olarak savaş söyleminin yapı söküme uğratılması ve bu hususun politika olarak somutlaşması, savaşan tarafların benimsediği metafiziklerin yarattığı değer ve ülkülerin; bu metafiziklerin ürettiği dilsel öğeler ve onların yarattığı sınırların yeniden gözden geçirilmesi ve nihayetinde yeni düşünsel alanlar yaratılması gerekiyor (Türer, 2018a: 119).

Yeni düşünsel alanlar yaratılması konusunda Erkızan (2018: 243) çalışmasında şu tespit ve önerilerde bulunuyor: İnsan hakları ve barış eğitimine yönelik, tarihsel olarak, üç temel yaklaşımın olduğu söylenebilir: reformcu (reformist/reform), kurucu/inşacı (reconstructivist/reconstruction) ve eleştirel dönüştürücü (critical transformational). Reformcu yaklaşım insan hakları ihlallerinin önlenmesini, savaşın engellenmesini, silahların denetimini ve kontrolünü kendine esas kaygı edinirken, kurucu yaklaşım uluslararası sistemler ve iş birliği oluşturma çabası üzerinden insan haklarını korumayı, savaşı ortadan kaldırmayı ve silahsızlanmayı amaçlar. Onun esas amacı, yapısal ve kurumsal bağlamda insan haklarını, adaleti ve barışı tesis edecek oluşumları meydana getirmek suretiyle onları korumayı ve bu yöndeki kurumsal oluşumları ve düzenlemeleri desteklemektir. Eleştirel ve dönüştürücü yaklaşım ise şiddetin tüm biçimlerini reddederek, yapısal şiddet ile

adaletsizlik arasındaki bağıntıya yoğunlaşır. Adaletsizlik, insan hakları ihlalleri, her türden baskı ve şiddet eğitim aracılığı ile insanın kendisi ve diğer insanlarla “olma” üzerinden geliştirdiği dönüştürücü bir bilinci kurmasıyla ortadan kalkabilir. Bu tarihsel ve ontolojik bir imkandır; insan bunu başarabilir! Her türden şiddetin panzehri eleştirel eğitim felsefesinin de amacını oluşturan barış kültürünün tesisidir. Adaletsizlik, baskı-tahakküm ve şiddet bir gerçekliktir ama insana uygun ve insanca değildir. İnsan, insanlığı kurabilir, ona ulaşabilir.

İnsan, insanlığını korumadığı durumda özetle, barış ve güvenlik, çevresel ve ekonomik etkiler, insan hakları ve ahlaki boyut, sosyal adaletsizlik ve halklar arasında kutuplaşma, mülteci sorunu ve göç gibi bölgesel, küresel ölçekte ilişkileri etkileyen İsrail’in Filistin’e yönelik hareketlerinin, adil ve sürdürülebilir dünyaya ulaşamama yolundaki olumsuz etkileri devam edecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İsrail’in Filistin’e yönelik insanlık dışı eylemlerinin, bölge halkı dışında özellikle insan haklarının korunmasına ve temel özgürlüklerin geliştirilmesine yönelik olumsuzlukları kaçınılmazdır. Zira bölgede, evrensel olarak kabul edilen bir kişinin yaşam hakkı, özgürlük, güvenlik, düşünce-ifade özgürlüğü, eğitim hakkı ve diğer temel insan hakları ihlal edilmektedir. Dolayısıyla evrensel kurallara uymamanın mikro ölçekteki etkisi makro ölçekte de yansımaları sebep olmaktadır. Bunlar barış ve güvenlik, çevresel ve ekonomik etkiler, insan hakları ve ahlaki boyut, sosyal adaletsizlik ve halklar arasında kutuplaşma, mülteci sorunu ve göç gibi bölgesel ve küresel ilişkileri etkileyen ana başlıklarda toplanabilir.

Küresel ölçekte yaşanan iklim krizinin çevresel ve ekonomik etkileri de gittikçe hissedildiği için sürdürülebilirliğin sağlanması önemlidir. Kavrama tarihsel olarak bakıldığında, Birleşmiş Milletler’in 1972 Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, sürdürülebilir kalkınmayı ülke politikalarına ve küresel amaçlara dahil etme; çevre ve sosyal adalet açısından sürdürülebilir bir dünya oluşturma çabalarında sürdürülebilir kalkınma kavramını kullanmaya başladı. İlk olarak çevresel endişeler sebebiyle ortaya çıkan sürdürülebilirlik; ardından hem kalıcı ekonomik büyümeyi hem de sınırlı doğal kaynakların verimli kullanılmasını sağlayarak ve sosyal kaygıları da kapsayarak ülke politikalarında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Sürdürülebilir kalkınma nesiller arasında ve nesiller içinde eşitsizlikleri

en aza indirmeyi ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarını karşılamayı gerektirir. Diğer bir ifadeyle sürdürülebilir kalkınma, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili bir eşitlik ve denge meselesidir. Fakat İsrail'in Filistin'e yönelik insanlık dışı eylemleri yani dünyanın artan sorunlarına din kaynaklı olanların da etkisiyle karamsarlık gittikçe artmaktadır.

Bu konuda son dikkat çeken mesaj, Dünya Ekonomik Forumu tarafından Güvenin Yeniden İnşası ana teması ile 15-19 Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilen Davos Zirvesinde verilmişti. Mesajların temelinde, küresel iş birliğinin her zamankinden daha fazla ilerletilmesi gerektiği belirtilmektedir ancak yaşananlar bu ilerlemelerin mümkün olmadığını düşündürmektedir. Özellikle uluslararası kurumların iklim krizine karşı aldıkları kararlara rağmen, İsrail'in Filistin'e yönelik eylemleri adil ve sürdürülebilir bir dünya düzenini büyük ölçüde tehdit ediyor. Çünkü kullandığı savaş mühimmatlarıyla gezegenin kirletilmesi; evrensel düzenlemelerin görmezden gelinmesi, hem yaşanan ve etkileri gittikçe artan iklim krizinin önlenemeyeceği, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanamayacağı izlenimini uyandırılmaktadır. Hem de evrensel insan haklarının ihlali ile güven ortamının yok olmasına, uluslararası organizasyonların aşınmasına sebep olmaktadır.

Özetle, 1933-1945 yılları arasında Holokost'u yapanlar ve yaşayanlar, toplumların çeşitli etnik kimlikleri, dinleri, dilleri ve görünümüleriyle ilgili ayrımcılığın yaygınlaştığı günümüzde niçin geçmişten ders almadılar? Şu anda da aynı yöntemin daha acımasızca uygulanması ve buna seyirci kalınması tüm kurumları ve değerleri yok ediyor. Sadece insani değerler çiğnenmemekte tüm kurallar ve kurumlar yok hükmünde görülmektedir. Bu bağlamda şu soruların sorulması gerekmektedir: Tanınmayan uluslararası kurumların, düzenlemelerin yerini ne alacak? Şiddet, meşru müdafaa, savaş suçu, barbarlık, terörizm ve terörist gibi genel kavramlar, bakış açılarına göre değerlendirilir ise bu dünya masum insanlara cehennem olmaya devam etmeyecek midir? Yahudilere karşı ön yargılı ve düşmanca bakış açılarının yayılmasına izin verilmeyecek midir? Ezcümle, adil ve sürdürülebilir bir dünya, eşitlik ve dengeyi içeren sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik gerektirir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ÖZGENER, Şevki (2020). **İş Ahlakının Temelleri: Yöneltil Bir Yaklaşım**, Nobel Yayın Dağıtım, 5. Baskı, Ankara.

Çeviri Kitaplar

NAQVİ, S. N. H. (2019). **Ahlaklı Olmak ve İnsanın Esenliği Üzerine Görüşler - İslam İktisadına Bir Katkı**. Çev. Miraç Çeven, İktisat Yayınları, Ankara.

Editörlü Kitaplar

ERKIZAN, Hatice Nur (2018). **Adalet ve Barış Eğitimi Üzerine**, V. Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiri Tam Metinleri Kitabı, ss.237-243, Editörler: **Mehmet Fatih Elmas, Metin Becermen, Ümit Öztürk**, Sentez Yayıncılık, İstanbul.

KETENCİ, Taşkın (2018). **Hoşgörü Ülkesini Yeniden Düşünmek**, V. Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiri Tam Metinleri Kitabı, ss.435-439, Editörler: **Mehmet Fatih Elmas, Metin Becermen, Ümit Öztürk**, Sentez Yayıncılık, İstanbul

TÜRER, Celal (2018a). **Savaşın Gölgesinde Ahlaki Sınırlar ve İnsani Kaygılar**, V. Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiri Tam Metinleri Kitabı, ss.119-122, Editörler: **Mehmet Fatih Elmas, Metin Becermen, Ümit Öztürk**, Sentez Yayıncılık, İstanbul.

Dergiler

GEDİK, Yasemin (2020). "Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma", **International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences**, Cilt:3, Sayı: 3, ss. 197-215.

KARAGÜL, Mehmet (2022). "İktisat, Ahlak ve Kapitalizm", **Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:1, ss.1-21.

KARAKUL, Selman (2018). "İyi Yönetim ve İnsan Hakları İlişkisi Üzerine Değerlendirmeler", **Omdusman Akademik**, ÖZEL SAYI 1, ss: 27-55.

TÜRER, Celal (2018b). "İnsan Hakları Nosyonu'nu Nasıl Anlamalıyız?", **Omdusman Akademik**, YIL: 4 SAYI: 7, ss. 157-171.

ULUTAŞ, Ahmet (2020). “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Mekanizmaları ve Belgeleri Perspektifinden Düşünce ve İfade Özgürlüğü”, **Omdusman Akademik**, Yıl: 7, Sayı: 13, ss.193-226.

Yazıcı, Resül (2023). “Türkiye’deki İşletmelerin Döngüsel Ekonomiye Geçiş Sürecinde Bankacılık Sektörünün Rolü”, **The Journal of International Scientific Researches**, 8(1), ss. 31-45.

İnternet Bazlı Kaynaklar

Anadolu Ajansı (2023). “BMGK’de Gazze’ye İlişkin Karar Tasarısı Oylaması Üçüncü Kez Ertelendi”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmgkde-gazze-ile-skin-karar-tasarisi-oynamasi-ucuncu-kez-ertelendi/3088355> (Erişim Tarihi: 18. 01.2024)

COP28 (2023). “COP28 Agreement Signals “Beginning of the End” of the Fossil Fuel Era”, <https://unfccc.int/news/cop28-agreement-signals-beginning-of-the-end-of-the-fossil-fuel-era> (Erişim Tarihi: 18. 01.2024)

ICJ (2024). “Gaza: Israel must implement Provisional Measures ordered by the International Court of Justice”, <https://www.icj.org/gaza-israel-must-implement-provisional-measures-ordered-by-the-international-court-of-justice/> (Erişim Tarihi: 28. 01.2024)

ZAHİDİ, Saadia (2024). “The Global Risks Report 2024”, https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf Erişim Tarihi: 18. 01.2024)

World Economic Forum (2024). “The Global Risks Report 2024”, https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf Erişim Tarihi: 18. 01.2024)